

Egynapi zsoldjuk összesen 1103 akcsét tett ki. Ha ezt az összeget az 1568. évi zsoldhoz viszonyítjuk, igen alacsonynak találjuk. Útiköltség címén a tisztek viszonylag magas összegeket vettek fel: 1601-ben *Hüsszein* aga földvári lovas *kahardslikja* (útiköltsége) 20 *gurus* (arany), ami 1300 akcsénak felelt meg. 1601-ben *Durák* aga, a földvári azabok parancsnoka 1970 akcsét kapott, viszont egy *Mohamed* nevű lovas katona 120 akcsét.

A körülményekhez képest Földvár elenyésző pusztításokkal került török kézre, azonban mivel a fő utánpótlási vonalba esett, a magyarok is rendszeresen pusztították, nem nézve, ki török, ki magyar. A háborúskodások során mind a magyar, mind pedig a császári csapatok többet pusztítottak, mint a törökök. Földvárt véglegesen a felszabadítás döntötte romba.

1602-ben *Nádasdy* és *Thurzó* kapitány elindult seregével Földvárnak a Duna jobb partján, egy másik sereg pedig a Dunán ereszkedett lefelé. Mivel mintegy 5000-en voltak, a török őrség idejében elmenekült. Egy darabig a magyarok kezén volt Földvár, azonban 1628-ban megint török őrséget találunk benne.

Földvár is 1686-ban szabadult fel véglegesen a török uralom alól, mint Buda. Az egykori krónikás szerint „francia volentírek és nagy urak mintegy háromszázan voltak, kik igen vitéz módra viselték magukat. Közülük egy nagy úr lövés által meghalt. *Gróf Czobor Adám*, *gróf Botlyán Adám* is a maga vitézeivel jelen volt Földvár megvételenél. *Monastelly* a rácok generálisa is főtisztjeivel, *Budai Lázárral* és *Komáromi Pál* deákkal ott volt a harcon. Az isten megsegítette a keresztényeket, mert a török ágyúit, mozsarait, drága sátorait mind ott vesztette.”

A nagy harc után Földvár helyén csak romok voltak. *Danielik* írja: „Buda visszafoglalása után *Schärtenberg* Pécs alá sietvén győztes seregével két napig tanyázott Földváron, hol *mindent talált* ugyan, *csak embert nem.*” A törökök a lakosokat részint fogságba hurcolták, részint putrikban (földbe vájt üregekben) rejtőzködtek, részint a dunai szigetek ligeteiben húzták meg magukat. A település a XVIII. század elején gyorsan újjáéledt. Az épületek ugyanis nem pusztultak el teljesen, a régi falakra újak épültek. Az újjáépítés a hagyományos települési rendet követve, hamarosan befejeződött. 1703-ban *Földvár mezővárosi rangot kapott és évi három vásár tartására engedélyt.* A város új életre kel. Új emberek és régiek szerencsés vegyületeként pezsgő kereskedelem támadt. Újra híresek lettek a földvári vásárok. A török kereskedők Magyarországból való kiveretésük után is szorgalmasan eljártak áruikkal a magyar vásárookra.

Dr. Dömötör Sándor

A két vár foglya

A történelem folyamán Pozsony, az egykori koronázóváros nyüzsgő utcáival, régi főúri palotáival és a Szt. Mártonról elnevezett remek székesegyházával számos esemény színhelye volt. A dóm főoltára előtt sok nagy és keserves alkotmányos ünnep zajlott le orgonazúgás és a kórusok szárnyaló hangjai közepette. A komoly és sorsdöntő, az egész nemzetet érintő események mellett azonban 1611. március 6-án szerencsétlen emberi sorsok bohózatba illő záróakkordjai játszódtak le a dóm sötét, gótikus falai között.

Régi, megsárgult föliánsokról, családi levelezésekből, okmányokból, levéltárban gondosan számon tartott és őrzött iratokból idézzük a múltat, és sorra megelevenednek történetünk színhelyei és azok érdekes szereplői.

Először északon, az erdőborította hegyek között épült sásfészek bontakozik ki az elmúlt századok ködéből. A régen lakott, de már hosszú ideje romokban heverő Szklabinya vára. Ez az erősség nagyon régi, a hagyományok szerint még az Árpádok kora előtt épült. Arról azonban biztos adatok vannak, hogy Mátyás és János király a borral teli kupák gyakori üritgetése mellett kitűnően mulatott ódon falai között egy-egy jól sikerült vadászat után.

Szklabinya várát és az ahhoz tartozó kisselmeci uradalmat 1561-ben adományozta I. Ferdinánd király a Révayaknak. Történetünk idején Révay Ferenc volt a vár ura, aki ide, ebbe a barátságatlan sásfészekbe hozta ifjú feleségét, a még alig 17 éves szépséges Forgách Zsuzsannát.

Szklabinya várának fiatal úrnője búskomoran töltötte napjait. Nem is csoda, mert maga a környezet nem volt valami vonzó. A régi várak a XVI. században nélkülözték a kényelmet. A lakosozók kicsik, alacsonyak voltak. A nagy lovagteremben háború idején katonaságot szállásoltak el, béke idején igen gyakran gabonát tároltak. Csak a regényírók fantáziája szépítette és tette romantikussá ezeket a komor várakat.

Forgách Zsuzsanna nem a maga jószántából ment férjhez a nála jóval idősebb Révay Ferenchez. A főnemesi családoknál a házasságkötés sokszor nem két fiatal egymásra találásával jött létre. A jóvendőbelit a szülők választották ki, szem előtt tartva a vagyont és a származást. A menyasszonyjelölt pedig nem ellenkezhetett a szülői akaratral. Így jöttek létre azután a boldogtalan házasságok, a házasságtörések egész sora, de ezekről keveset tudunk, mert a szenvedő felek nem ütötték nagydobra. Olyan kirívó eset egyik sem volt, mint amilyenről történetünk szól, amiről azután ország-világ tudomást szerzett.

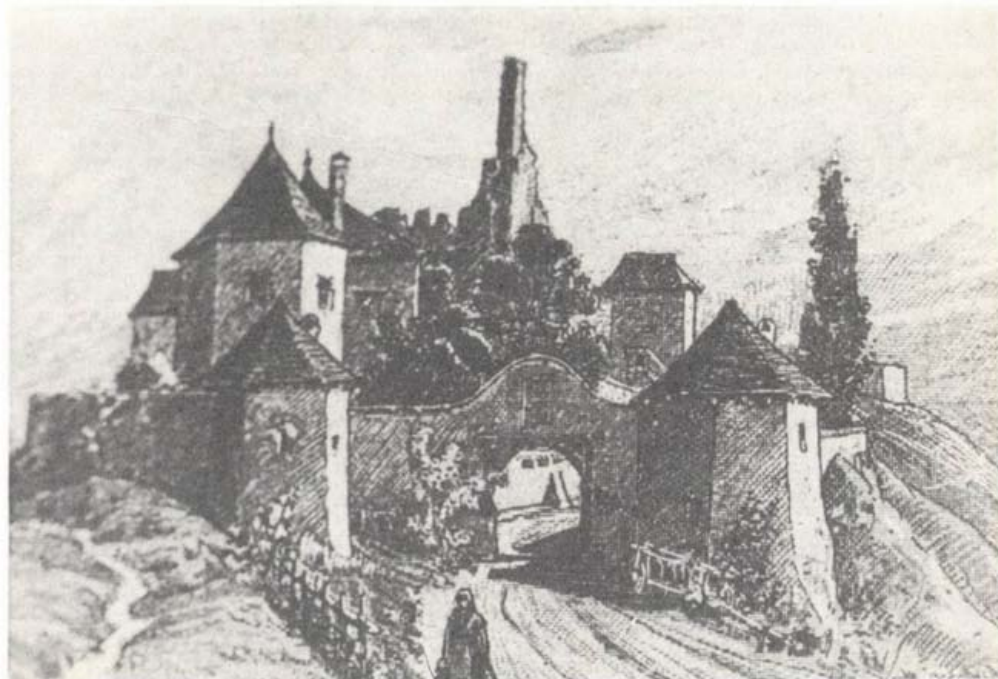
De ne vágjunk az események élébe. Kísérjük tovább Forgách Zsuzsanna életútját, akinek egyhangú életében fordulópontot jelentett, amikor megismerkedett férje első fokú unokatestvérével, Bakich Péterrel. Emlékeiben ő az első férfi, aki nagy hatást gyakorolt rá. Nem is csoda, mert öregedő, beteges, iszákos férjével szemben Bakich jó megjelenésű, daliás férfi volt, aki nemcsak külsejével, de szellemével is tudott hatni a szépnemre. A férj rettenetesen féltékeny volt mindenkire, vendégre, inasra egyaránt, de ő is a rövidlátó felszarvazott férjek hibájába esett, hogy akire leginkább gyanakodhatott volna és aki elől rejtenie kellett volna feleségét, arról tételezte fel a legkevésbé. Révay szerette unokaöccsét és örült, ha nála vendégeskedett. E gyakori látogatása alatt Bakichnak alkalma volt megfigyelni, hogy Révay felesége nagyon boldogtalan.

Nagy fordulat állt be 1604-ben a szklabinai vár lakóinak életében. Ennek a változásnak politikai okai voltak. Ugyanis közeledtek Bocskai István hadai, előzönlöttek Nyitra és Trencsén megyét, felgyújtották Besztercebányát, azután Zólyomot vették be. Nyitra várát Forgách püspök sokáig vitézül védte, majd Galgóc és Trencsén vára, Nagyszombat, a Csallóköz került a Bocskai-hadak birtokába. Ezek az események kényszerítették a protestáns, de aulikus érzelmű Révayakat a menekülésre. Révay Ferenc morvaszentjánosi kastélyába költözött.

Forgách Zsuzsanna örült, hogy megválhatott a szklabinai vár ódon, zord falaitól, reményteli ifjúságának temetőjétől, ahol boldogtalanágában annyit szomorkodott, oly sok keserű könnyet hullatott. Többet oda már nem is tért vissza.

Az élet Szentjánoson sem változott meg. Folytatódta a családi perpatvarok. Révay egyre többet ivott, és mind gyakrabban verte el feleségét. Egy alkalommal Bakich éppen akkor lépett be a szobába, amikor a részeg Révay meg akarta fojtani a feleségét. Bakich szétválasztotta őket, és kijelentette, hogy tovább ez így nem mehet, ő az asszonyt a pozsonyi vagy a nagyszombati zárdába viszi, és Zsuzsanna beadja az asztaltól és ágytól való elválasztás iránti kérelmét. Révay erre kijózanodott és megrémült. Nem akarta elveszíteni a feleségét, de Bakich

A kisselmeci kastély, háttérben Szklabinya várának romjai

nem engedett, az asszony pedig már készülődött a házat elhagyni. Révay látta, hogy nem ér célt, ezért könyörgésre fogta a dolgot, és mindent megígért, hogy meg fog változni. Bakich kijelentette, hogy az ígérgetésekből már elég volt, azt mindig megszegted — mondta. Ha komolyan gondolod a dolgot, akkor adjad a szavadat, esküdj meg és add írásba, hogy ha még egyszer előfordul ilyen eset, mint ez a mai, akkor feleségednek jogában áll téged elhagyni. Ez az írás nálam lesz — mondta Bakich. Révay szorult helyzetében elkészítette az írást, és másnap odaadta Bakichnak.

A következő év őszén Révay Ferenc több hétre elutazott, hogy körülnézzen elhagyott régi otthonában, a szklabinjai várban. Mikor visszatért, Szentjánoson teljesen új, változott légkör fogadta. Arról értesült, hogy távollétében Bakich vendégeskedett náluk. A nagyszámú cselédség egy része az eseményeket eltűlözva és kiszinezve adta elő. Zsuzsanna viselkedésében is változás volt tapasztalható. Révay Ferenc, a férj, mindent összevetve arra a következtetésre jutott, hogy távollétében felszarvazták. Elkeseredésében Holics várába ment Péter bátyjához, hogy tőle és annak feleségétől, Forgách Máriától kérjen tanácsot. Összeült a családi tanács, a meghívott rokonok. Az eredmény az volt, hogy Zsuzsannát őrizet alá kell venni. Erre a szabadon álló szentjánosi kastély nem volt alkalmas, el kell tehát vinni a kőfallal és vízesárokkal védett, nagy kiterjedésű Holics várába. Igaz, hogy a holicsi várban Révay Péteren és Ferencen kívül Bakich Péternek is volt része, de mindegyik egymástól független és elzárható volt.

A családi tanács határozatát nemsokára végre is hajtották. Zsuzsannát Holics várába zárták, és közölték vele, felügyelet alatt van, Bakich társaságát kerülnie kell, és szobáját csak női személyzet kíséretében hagyhatja el. A sok csalódás és keserűség után ezeket az intézkedéseket nem vette komolyan. Ez azért ment könnyen, mert kivéve a Révay által lepéztelt két cselédet, a többiek mind az asszony pártján voltak, és ott segítettek, ahol csak lehetett. Ezért ha csak tehetett, találkozott Bakichcsal. Révay Péter is pártját fogta szép sógornőjének. A férj pártján csak Péter felesége, Forgách Mária volt. Nem tudjuk, hogy miért fordult haragja testvére ellen, és miért ártott neki lépten-nyomon, ahol csak mód kínálkozott erre. Lehetséges, hogy féltékeny volt testvéreire, amiért férje olyan nagy megértést és szánalmat tanúsított sógornőjével szemben.

A fogságot követő 1606. év sem volt békés. A veszekedések, tettegességek folytatódtak. Egy alkalommal Révay ittas állapotban olyan ökölcspasásokat mért Zsuzsanna arcára, hogy az megdagadt, és két foltok keletkeztek az ütés nyomán. Kétségbeesésében átmenekült Révay Péterékhez, és amikor visszatérésre akarta rábírní a rokonsága, kést ragadott és saját szívébe akarta szúrni. Ezt megakadályozták, de a kést alig bírták kezéből kicsavarni. Forgách Zsuzsanna a történet után nem volt hajlandó férjével kibékülni. Igyekezett Bakich Péterrel kapcsolatba lépni, hogy beadott keresetéről híreket kaphasson. A férjnek ez tudomására jutott, és ezért feleségét szobájába záratta.

Révay feleségén kívül saját cselédeivel is kegyetlenül bánt. Ráczy István legényét láncra verve a holicsi vár tömlőcébe záratta. Királyi engedély nélkül házánál vallatásokat vitt végbe, valósággal rémületben tartotta környezetét. Célja az volt, hogy Bakichra alaptalan vádakot csikarjon ki, és így a keresete ne a szentszék, hanem a királyi kúria elé kerüljön, ahol Révay hűtlenségéért pert indított felesége ellen. Származása, összeköttetései révén elérte, hogy a király, II. Rudolf, 1606. október 19-én utasította a pozsonyi vikáriust, mint a szentszék Prágában székelő elnökének helyettesét, hogy Forgách Zsuzsanna férje ellen beadott keresetét ne tárgyalja, hanem tegye át a királyi kúriához.

A dolgok ilyetén állása, alakulása Bakich Pétert merész terv kivitelére serkentette. 1607. január 7-én éjjel, amikor Révay Ferenc mint mindig, most is borgőzös állapotban aludni tért, hozzálatott az előre kigondolt terv végrehajtásához. Hűségese személyzete segítségével

Detrekő várának romjai

A pozsonyi Szent Márton-templom

megszöktette Forgách Zsuzsannát a holicsei várból, és éjnek idején a Pozsonytól 54 km-re fekvő, 419 méter magas hegyen épült Detrekő várába vitte, amelyiknek Bakich résztulajdonosa volt.

Ezt a ma már romokban heverő régi várat az 1296-os okiratok mint királyi várat emlegetik. A történelem folyamán számos alkalommal gazdát cserélt, és sok érdekes esemény fűződik hozzá. Egy időben Balassi Menyhért is volt. A róla szóló színmű javarészt itt játszódott le. Itt leselkedtek az erdőben Balassa és cinkosai, hogy a vár alatt elvonuló bécsi és morva árusokat kirabolják és a zsákmányt a várba hurcolják. Az erről szóló Comédia szellemesen Gyótrőkönek nevezi a várat. A rablólovagoknak egyik-másik hőse, Balassa István Detrekő várába befogadta és védelmébe vette Bornemissza Péter prédikátort, akit az Ordögi kísérletek miatt üldöztek. A vártól nem messze, Rárbokon nyomta Énekeskönyvét és Prédikációit.

A vár történetének legérdekesebb része azonban az, amikor Bakich Péter idehozta és itt tartotta a holicsei várból megszöktetett Forgách Zsuzsannát, Révay Ferenc szép fiatal feleségét.

Mikor másnap Révay észrevette felesége eltűnését, tanúkat hívott, hogy lássák a kibontott és kívülről hevenyészve visszarakott falat, s a biztos nyomokat, melyek az első kapun keresztül az árkok felé és azután a szabadba vezettek. Révay az asszonyszöktetés ügyét mindenáron az országgyűlés elé akarta vinni, hogy ott hívei által érélyes határozatot kicsikarhasson. Megindult a korteskedés. A Révayt pártoló, tizenkét főúr körlevelet szerkesztett a vármegyékhez azzal a felhívással, hogy a legközelebbi országgyűlésen napirendre kerülő Révay kontra Bakich-féle ügyben tartsanak velük, mert ők ismerik az esetet és Bakich tetteit ítélik el.

A propaganda jól működött, Révaynak sikerült megnyernie a közvéleményt. Így jött létre azután az országgyűlés majdnem egyhangú szavazata alapján az 1608. évi 26. törvénycikk:

„Nagyságos Révay Ferenc úr a maga és egész nemzetsége nevében sajnos panaszkodik: 1. §. Miként előbbi években ngs. Bakich Péter, bujaságának, esztelen szerelmétől lángolva Forgách Zsuzsannát az ő feleségét, emmagának hűgát és sógorasszonyát, kétszeres rokonságban és atyafiságban állván vele, megkezdte rontani s aztán isteni és emberi félelmet félretévé, néhány kísérőjét maga mellé vevén, sötét éjszakán megmászva Holicsei vára falait és árkait, s a falakat három helyen áttörvén és átfúrván, Zsuzsannát ugyan azon házból, melyben őrizték, két szolgáló leánykájával együtt kiragadta s többek segítségével Detrekő várába vitte s ott a mai napig tetszése szerint letartóztatja és vérfertőzőleg vele él.”

Elképesztő és az akkori időkre jellemző, hogy egy házasságtöréssel maga az országgyűlés foglalkozik, és ebben az ügyben még törvényt is szerkeszt. Az események azonban tovább folytatódnak. Az ország nádora, Thurzó György hirdetményt tett közzé, és az érdekelt feleket is értesítette, hogy az országgyűlés után megkezdte működését a törvényszék, és Révay kontra Bakich-ügyet fogja tárgyalni. Mindkét fél lázasan készült erre, Révay 100 tanúvallomást gyűjtött egybe megfélemlítés vagy pénzjutalom ellenében. A bíróság úgy döntött, hogy a két alperes, Bakich Péter és Forgách Zsuzsanna 50—50 tanút állítson Werbőczy Hármaskönyvének II. fejezete, 32. cikkelye értelmében, és együttesen tegyenek esküt a bíróság előtt, Révay Ferenc által benyújtott 100 tanú vallomásával szemben. A sok huzavona, készlődés közben két év is eltelt, míg végre a bíróság a „tisztítóeskü” letételét 1611. március 6-ra tűzte ki.

Természetesen Bakich Péter sem ült tétlenül babérjain, hanem igyekezett megnyerni 50—50 nemes tanúkat. Nagy segítségére volt Forgách Ferenc esztergomi érsek, aki Zsuzsanna unokatestvére volt, és mindig az ő pártját fogta. Ez a segítség az egyházi (praediális) nemesek részéről jött. A tanúk nagy része ugyanis a verebelyi egyházi nemesek köréből került ki.

Közeledett a nagy nap, és Pozsony városa feszült érdeklődéssel várta az izgalmasnak ígérkező tárgyalást. Ezen a napon kétszáz vidéki nemes lóháton vagy többedmagával kocsin vonult fel, és a tarka, színes menet nagy feltűnést keltett a városban, amint a koronázótemplomhoz vonultak. Óriási tömeg gyűlt össze, még Bécsből is jöttek a kíváncsiskodók.

Tudós Cziráky Mózes, nádori ítélőmester a bíróság lóbbi tagjaival, Lippai János királyi személynökkel és Andreasich Mátyás országos ítélőmesterrel együtt a nagymise után a szentély közelében foglaltak helyet. A tanúkat név szerint felolvasták, majd figyelmeztették őket, hogy csak a tiszta igazságot vallják. Először Bakich Péter állt elő, és ötvenedmagával megesküdött, hogy Révay Ferenc vádpontjai — az asszonyszöktetés, a vérfertőzés stb. — nem felel meg a valóságnak. Azután Forgách Zsuzsanna állt bírái elé ugyancsak ötvenedmagával, és ők is megesküdtek, hogy a vádpontok mindegyike kiagyalt koholmány.

Révay Ferenc még évekig pereskedett a verebelyi nemesi székkel. Megtámadta őket, hogy a tanúk között néhány embernek nemesi bizonylatot állítottak ki, holott nem is nemesek, sőt büntetett előéletűek. Révay makacsul ragaszkodott felesége és Bakich elleni vádjaihoz. Idővel lassan mindenki elfordult tőle. Tizenhét évvel később az 1608-ban hozott törvénycikket megsemmisítették. „A karok és rendek Bakich Pétert és Forgách Zsuzsannát érintő kötelezése és tartalma alól feloldják és feloldottnak nyilvánítják.” Megkésve bár, de még mindkettőjük életében megadott az elégtétel, hogy a vérfertőzés, a gonoszság, a bujálkodó szerelem, a nőrablás vádja alól felmentették.

A történetek után mindketten csendben, békességben éltek. Közben a férj 1625-ben meghalt. Most már semmi akadálya nem lett volna annak, hogy egybekeljenek. Erre valószínűleg azért nem került sor, mert a vádakat tagadták, letették az emlékezetes „tisztítóesküt”, nem akarták házasságukkal a közvélemény felfogását ezáltal megváltoztatni.

További életükről keveset tudunk. Annyi ismeretes a régi iratok nyomán, hogy a győri káptalan irattárába Forgách Zsuzsannának egy meghatóan szép, magyar nyelvű végrendelete került, amely Győr vármegye Ásvány községében 1631. október 21-én kelt. Forgách Zsuzsanna végrendeletileg minden vagyonát Bakich Péterre hagyta:

„... Tudom nyilván jól, hogy minden igen keveset tégyen az ökelme húsz esztendeig reám való gondviselés és előszámlált költségéhez képest...” A végrendeletet azzal zárja, hogy Bakich csináltasson dominikánus szerzetesi apácaruhát és temettesse el a nagyszombati ferenc rendi barátok templomában. Ötvenéves volt még csak, amikor végakarata teljesült.

Ennek a különös történetnek az utóéletéről is kell néhány szót ejteni. Legelőször Deák Farkas történész dolgozta fel. A Révayak kisselmeci levéltárának egyik ládája alján találta azt az iratsomót, amire ez volt ráírva: Forgách Zsuzsanna pöre. Százakra menő oklevelek, tanúvallomások, jelentések, levelek stb. voltak a csomagban. Megjelent a Magyar Történelmi Életrajzok sorozatban az Akadémia kiadásában. Ez volt az egyedüli hiteles leírás. A második világháború után a Révayak kisselmeci kastélyából az iratok a Szlovák Állami Levéltárba kerültek. Így nyílt lehetőség számomra az eredeti iratok megtekintésére és néhány fénymásolat megrendelésére. Ezek alapján, valamint Deák Farkas említett munkájára támaszkodva dolgoztam fel ezt a történetet.

Az írók közül Móricz Zsigmond erről a történetről drámát írt Vadkan címen. A drámát 1924. október 22-én mutatták be a Vigszínházban. A darabnak nem volt sikere. Ugyanebben az évben könyv alakban is megjelent az Athenaeum kiadásában.

Vörösmarty Géza

Finn sajtynyomó véselt diszítése